

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ГОЛОВАЧ Наталія Василівна

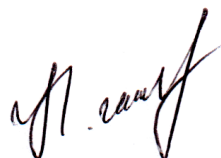
УДК 378.4:37.07:005.95:331.103:658

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЕКОНОМІКИ ПРАЦІ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНУХА Надія Миколаївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри соціальної реабілітації
та соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЦВЕТКОВА Ганна Георгіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти та дитячої творчості;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОКАРСЬКА Анжеліка Миколаївна,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри педагогіки
та психології професійної освіти.

Захист відбудеться 9 лютого 2017 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 22 грудня 2016 року

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Сиротюк В. Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах, коли на зміну старої приходить нова, особистісно-орієнтована парадигма освіти, і студент стає суб'єктом навчального процесу, особливої актуальності набуває проблема підготовки компетентних і конкурентоспроможних на ринку праці випускників вищих навчальних закладів. Розв'язання даної проблеми пов'язане з рядом факторів, основним серед яких є забезпечення високого рівня сформованості професійно значущих якостей випускників вищої школи.

Нові вимоги до освіти зумовлюють необхідність змін і в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці. Останнім часом на ринку праці все більше з'являється нових посад для фахівців цієї спеціальності, відповідно і функції їх значно розширилися. За цих умов зростають вимоги до професійної підготовки сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці, що зумовлює необхідність постійних інноваційних змін і в системі освіти таких фахівців з набором професійно значущих якостей відповідно до тенденцій європейської і світової освіти.

Основні напрями реформування та модернізації сучасної професійної освіти відображено в державних нормативних документах: Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2002 р.), Концепції розвитку економічної освіти в Україні (2004 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2012 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), тощо.

Важливість формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці визначається кількома чинниками: по-перше, зростаючою кількістю і різноманітністю професійних обов'язків, по-друге, зростаючими вимогами до якості професійної підготовки фахівців, по-третє, необхідністю формування у сучасних фахівців набору професійно значущих якостей відповідно вимог ринку праці.

Проблеми якості професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлено у наукових розробках таких відомих вчених: Л. Вовк, Н. Дем'яненко, І. Зимньої, Є. Клімова, В. Кременя, В. Огнев'юка, О. Падалки, Н. Протасової, С. Сисоевої та ін.

Теоретико-методологічні засади економічної освіти проаналізовані у працях: В. Боброва, Н. Волкової, Р. Гейдзерської, Є. Іванченко, М. Левочко, О. Падалки, О. Романовського, Г. Щокіна та ін. Аспекти професійної підготовки та складники професійної освіти розкриваються у дослідженнях: Г. Балла, О. Биковської, А. Кокаревої, Н. Ничкало, Г. Падалки, О. Шевнюк, В. Шадрікова, М. Шеремет та ін. Обґрунтування сучасних вимог до професійної підготовки студентів здійснили: В. Бондар, М. Корець, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Г. Цветкова, Н. Чернуха та ін.

Проблемам вивчення професійно значущих якостей майбутніх фахівців на етапі їх становлення у вищому навчальному закладі присвячені роботи таких дослідників, як: І. Алексєєвої, А. Батаршева, В. Бодрова, О. Бурякової, С. Габдуліна, Р. Гейзерської, І. Горностаєвої, Е. Зеєра, Н. Кузьміної, М. Лобура, О. Майорової, В. Марищука, О. Силкіна, Н. Степаненко, О. Тарасової, М. Федоренко, Н. Чабана, І. Шаповалової та ін.

Спектр досліджень вчених, які працюють над різними аспектами дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх учителів, психологів, управлінців, економістів та ін., є досить широким і різноплановим. Водночас, питання формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці ще не знайшло належного висвітлення.

Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, присвячених формуванню професійно значущих якостей майбутніх фахівців, багато питань цієї складної теми залишаються не з'ясованими. Необхідність їх комплексного розгляду зумовлена *суперечностями* між:

- об'єктивною потребою суспільства, роботодавців в якісній професійній підготовці фахівців з управління персоналом та економіки праці і недостатнім рівнем професійної компетентності їх як випускників вищих навчальних закладів;
- потребою і вимогами ринку праці до професійної підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці з необхідними наборами професійно значущих якостей та реальним рівнем їх готовності до професійної діяльності;
- необхідністю вдосконалення процесу формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці та відсутністю науково-обґрунтованої моделі їх формування.

Отже, визначені суперечності, актуальність обраної наукової проблеми й доцільність її розробки зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи у рамках комплексної теми ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (державний реєстраційний номер 0113U007698) та відповідно до плану науково-методичних досліджень кафедри управління персоналом та економіки праці Інституту менеджменту та бізнесу імені Б. Хмельницького, що здійснюється в рамках наукової теми «Формування професійної компетентності фахівців з управління персоналом та економіки праці» (протокол № 6 від 19.01.2011 р.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (протокол № 12 від 17.12.2015 р.) і узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23.02.2016 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови ефективного формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що процес формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки буде ефективнішим за наступних педагогічних умов: запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців у розрізі професійних ролей; застосування теоретично обґрунтованого та експериментально перевіреного механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців; використання педагогічного інструментарію, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів, а також роботодавців.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз стану розробленості теми дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки у науковій літературі та практиці підготовки, визначити основні напрями дослідження.

2. Розкрити сутність і зміст, визначити критерії професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

4. Розробити модель формування професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

5. Експериментально перевірити запропоновані педагогічні умови у впровадженій моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, конкретизація матеріалів навчально-методичної літератури періодичних видань, наукових статей, монографій, дисертацій, довідників та інших наукових видань з проблеми дослідження; системний аналіз для розробки системи професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; *емпіричні* – цілеспрямоване спостереження й аналіз діяльності студентів у освітньому процесі та під час проходження практики; опитування, анкетування, тестування студентів, а також опитування і анкетування викладачів, керівників практики, роботодавців, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці; *педагогічний експеримент*: *констатувальний етап* – встановлення реального стану досліджуваної проблеми, *формувальний етап* – визначення ефективності педагогічних умов, реалізованих у моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; *контрольний етап* – здійснення експериментальної перевірки ефективності застосування моделі шляхом порівняння результатів педагогічних умов до та після впровадження; *математичні* – обробка даних, кількісної оцінки результатів, порівняння даних формувального і констатувального етапів експерименту; *статистичні* – узагальнення, кількісного і якісного аналізу експериментальних даних й динаміки досліджуваних явищ; *кваліметричної оцінки* – оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці; *моделювання* – розробка моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та

економіки праці у процесі фахової підготовки; *графічні* – оформлення результатів дослідження у вигляді таблиць, рисунків, діаграм.

Методологічну і теоретичну основу дослідження складають: загальнотеоретичні і методологічні принципи наукового пізнання; загальнонаукові принципи системного підходу до формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки; принципи психологічної і педагогічної діагностики, єдності кількісного та якісного аналізу.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі структурних підрозділів ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Державного вищого навчального закладу Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України, Київського міжнародного університету, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Загалом в експерименті на різних його етапах взяли участь 628 осіб, з них – 450 студентів, 75 педагогічних і науково-педагогічних працівників, фахівців вищих навчальних закладів, 45 представників підприємств, установ та організацій – керівників баз практики, 58 провідних фахівців з кадрів, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* виділено сім груп професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; розроблено систему професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці; виокремлено чотири професійні ролі фахівця з управління персоналом та економіки праці; розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, що включає: організаційно-методичний підхід до коригування навчальних планів та освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалаврів, співпраці вищих навчальних закладів і роботодавців на засадах соціального партнерства, якісного набору студентів на спеціальність «Управління персоналом та економіка праці»; заходи професійної адаптації студентів; механізм діагностики професійно значущих якостей студентів; організацію наукових гуртків і тренінгів, розробку спецкурсу формування професійних цілей і завдань розвитку професійно значущих якостей студентів, розробку методики інтегральної оцінки рівня сформованості і методики оцінки відповідності професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці за професійними ролями, що забезпечує механізм контролю якості освіти за участі вищих навчальних закладів і роботодавців;

- *уточнено* сутність і зміст поняття «професійно значущі якості», «професійна компетентність», їх відмінність, взаємозв'язок та особливості формування;

- *удосконалено* процес формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці на основі аналізу та узагальнення вимог до їх професійної підготовки, готовності до ефективної практичної роботи;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми і методи формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (довідка № 1071/1 від 27 травня

2016 року), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 311/14 від 15.12.2014 р.), Державного вищого навчального закладу Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України (довідка № 1711 від 23 грудня 2015 року); Київського міжнародного університету (довідка № 069 від 08.02.2016 р.), а також у роботу Славутицького міського центру зайнятості (довідка № 33 від 18.01.2016 р.)

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та впроваджено у процес фахової підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці: модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, комп'ютерну програму «Обери свій професійний шлях» (Свідоцтво про реєстрацію авторського права та твір №34932 від 13.09.2010 р.); навчальний план, доповнений дисциплінами, що формують всі необхідні професійно значущі якості бакалавра з управління персоналом та економіки праці; оновлений зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з управління персоналом та економіки праці; комплекси тренінгів за професійними ролями; спецкурс «Просемінар з економіки та управління персоналом»; методику інтегральної оцінки рівня сформованості та методику оцінки відповідності професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці за професійними ролями. Одержані результати дослідження можуть бути застосовані у сучасній педагогічній практиці професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження, ідеї та положення, які є результатом досліджень здобувача, вказані в авторефераті у переліку основних публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати проведеного дослідження на різних етапах виконання роботи обговорювалися на наукових, науково-методичних, науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ, 2012); «Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності» (Київ, 2015); «Питання сучасної науки і освіти» (Київ, 2016); *всеукраїнських*: «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні» (Київ, 2010); «Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку» (Київ, 2010); «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні» (Київ, 2013); «Становлення і розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід» (Київ, 2014); «Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)» (Київ, 2015); а також обговорювались на засіданнях кафедри управління персоналом та економіки праці Інституту менеджменту та бізнесу імені Б. Хмельницького (2010-2016) та кафедри теорії і методики професійної освіти Інституту лінгвістики та міжнародних відносин імені Аверроеса (2015-2016) ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Публікації. Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлено в 22 публікаціях, серед яких: 9 статей у наукових фахових виданнях України, з них 2 включені до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні; 1 свідоцтво про реєстрацію авторських прав на твір; 3 статті у

наукових виданнях; 8 статей у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, з них 1 включена до міжнародних наукометричних баз.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (262 найменування, з них 19 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 233 сторінки, з яких – 176 сторінок основного тексту. У роботі міститься 19 таблиць, 18 рисунків і 8 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність і доцільність теми, показано зв'язок роботи з науковими програмами; визначено мету, гіпотезу та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; охарактеризовано методологічні і теоретичні засади, висвітлено наукову новизну і практичне значення дисертаційної роботи; подано інформацію щодо апробації та впровадження отриманих результатів і структури роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** розкрито сутність, структуру і зміст поняття «професійно значущі якості», його співвіднесеність до таких категорій, як «здібність», «здатність», «риса», «особливість», «властивість», «уміння», «професійна компетентність»; проведено теоретико-методологічний аналіз практики професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, формування їх професійно значущих якостей та особливостей розвитку цього процесу.

Спираючись на теоретико-методологічне підґрунтя і сучасні дослідження, узагальнюючи різноманітні погляди вчених (В. Бодрова, О. Бурякової, С. Габдуліна, Р. Гейзерської, І. Горностаєвої, Е. Зеєра, Н. Кузьміної, М. Лобура, В. Мясичева, С. Рубінштейна, О. Силкіна, Н. Чабана, В. Шадрикова, І. Шаповалової, М. Щукіна та ін.) даної проблематики, визначено, що професійно значущі якості є комплексом логічно і діалектично пов'язаних між собою взаємовпливових індивідуально-особистісних рис і здібностей особистості, які зумовлюють одна одну, проявляються, формуються і вдосконалюються під час освітнього процесу та актуалізуються у виконанні професійних завдань, на поведінковому рівні та у процесі соціалізації особистості. До складу професійно значущих якостей входять особистісні і професійно-ділові (функціональні) якості. Професійно значущі якості є багатофункціональними, і, разом з тим, кожна професія або посада має характерний набір якостей.

Проведений аналіз ринку праці в Україні щодо виконання функцій різних типів посад сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці показав те, що ці фахівці мають різні за своїм складом та вагою значущості набори професійно значущих якостей. Вітчизняні ВНЗ готують таких фахівців за економічним профілем.

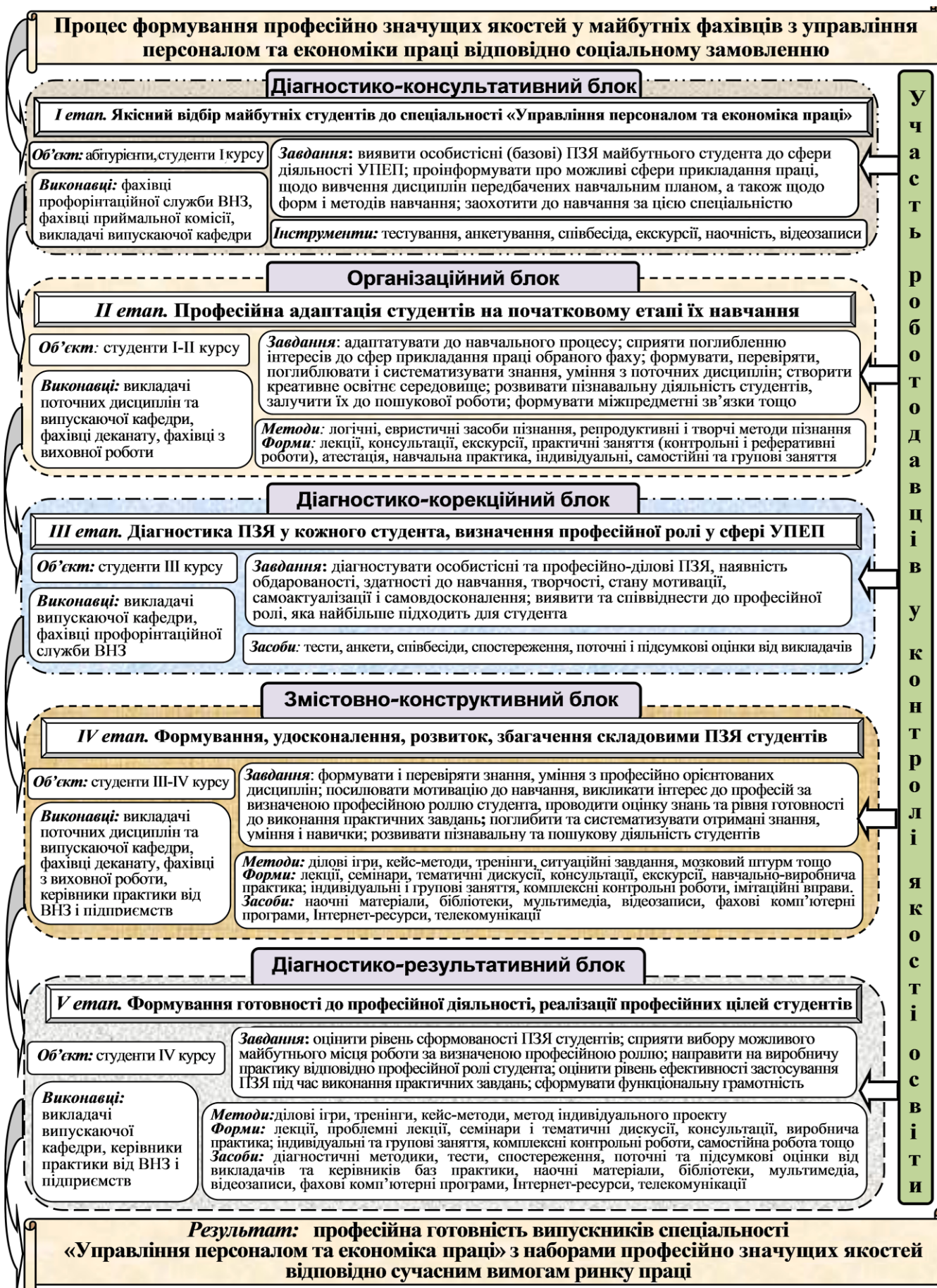
Різні підходи до розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців економічного профілю відображені у наукових дослідженнях педагогів, психологів та економістів, зокрема: В. Андрущенко, В. Боброва, Н. Волкової, Р. Гейдзерської, В. Зінченко, М. Левочко та ін. Водночас дослідження професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, як випускників ВНЗ широкого профілю, що характеризуються багатоваріативністю наборів цих якостей, у педагогічній теорії і практиці ще не знайшло належного висвітлення.

Дослідження історичних тенденцій формування професійно значущих якостей особистості, зарубіжної і вітчизняної практики професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці показали відмінності та особливості розвитку цього процесу. Проведений аналіз сучасного стану підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці у вітчизняних ВНЗ показав недостатню відповідність її потребам роботодавців: ринок праці потребує сучасних фахівців, які мають виконувати широкий спектр функцій та мати відповідні набори професійно значущих якостей, в той же час коли зміст освітньо-професійної програми не достатньо забезпечений дисциплінами, які є визначальними у формуванні цих якостей майбутніх фахівців відповідно вимогам ринку праці.

У другому розділі **«Обґрунтування педагогічних умов формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** обґрунтовано визначені педагогічні умови; розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, в якій реалізуються педагогічні умови; розкрито зміст, послідовність етапів експериментальної роботи; представлено результати проведених досліджень.

Для обґрунтування *першої педагогічної умови* – запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у розрізі професійних ролей: розкрито зміст структурних компонентів професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці, охарактеризовано їх виробничі функції; виділено *критерії* – сім груп професійно значущих якостей (*професійна спрямованість, інтелектуальна, управлінсько-організаторська, економічна, соціально-комунікативна, психологічна, інформаційно-аналітична*). Розроблено *систему* професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці, що складається з певної структурованої сукупності *критеріїв* (семи груп професійно значущих якостей) – перші дві належать до блоку *особистісних*, наступні п'ять – до блоку *професійно-ділових*. У системі вказаний зв'язок між групами професійно значущих якостей та виробничими функціями фахівця з управління персоналом та економіки праці. На основі проведеного аналізу змісту освіти майбутніх фахівців досліджуваної спеціальності, первинних характеристик посад, особливостей професійної діяльності, діяльнісно-рольових характеристик фахівців та наборів їх професійно значущих якостей виокремлено *чотири професійні ролі* для майбутнього фахівця з управління персоналом та економіки праці – *менеджер, економіст, технолог, коуч*, що підтверджено результатами проведеного соціологічного опитування провідних фахівців з кадрів, фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України. Кожна виділена професійна роль відрізняється характерним для неї набором професійно значущих якостей, які необхідно формувати у майбутніх фахівців за новим підходом до їх підготовки у розрізі професійних ролей.

Враховуючи результати проведених досліджень розроблена модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, в якій відображено науково-обґрунтований зміст освітнього процесу, передбачений першою педагогічною умовою (рис. 1).

* ПЗЯ – професійно значущі якості; УПЕП – управління персоналом та економіки праці

Рис. 1. Модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки

Педагогічні умови реалізуються у розробленій моделі за наступною програмою:

- Діагностика професійно значущих якостей кожного студента: виявлення певних якостей (ступеня їх вираженості, що характеризує їх рівень), які відповідають певній професійній ролі; визначення шляхів подальшого їх формування у студентів.

- Залучення роботодавців до участі в контролі якості професійної підготовки майбутніх фахівців: оцінка рівня сформованості професійно значущих якостей (за методикою інтегральної оцінки), оцінка відповідності професійно значущих якостей вимогам ринку праці за професійними ролями (за методикою кваліметричної оцінки).

- Розробка програми взаємодії освіти і ринку праці: вдосконалення змісту освіти, навчального плану, освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця враховуючи результати проведених досліджень.

- Організація профорієнтаційних послуг для абітурієнтів – потенційних студентів спеціальності «Управління персоналом та економіка праці». Проведення первинної професійної діагностики на визначення базових професійно значущих якостей студентів.

- Формування професійно значущих якостей студентів, враховуючи результати діагностики їх якостей та відповідно вдосконаленого змісту освіти.

- Оцінка рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників.

Для обґрунтування *другої педагогічної умови* – застосування теоретично обґрунтованого та експериментально перевіреного механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці – в межах констатувального дослідження (2011 р.) проведена діагностика професійно значущих якостей студентів контрольної групи на третьому курсі їх підготовки. За підібраними методиками діагностики всіх компонентів критеріїв, у кожного студента виявлено якості, що відповідають певній професійній ролі, визначено ступінь їх вираженості, що характеризує їх рівень: *достатній* – у 27% складу групи студентів, *середній* – у 46%, *низький* – у 27%, узагальнений показник якості – 73%. За виявленими якостями зроблений розподіл за професійними ролями: 48 осіб – «менеджер»; 27 – «економіст»; 29 – «технолог»; 22 – «коуч». У 25% студентів (з невеликою різницею) виявлені набори якостей двох професійних ролей.

Для обґрунтування *третьої педагогічної умови* – використання педагогічного інструментарію, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу ВНЗ і студентів, а також роботодавців – в межах констатувального дослідження (2012 р.), що проводилось зі студентами контрольної групи під час проходження виробничої практики, оцінювався рівень сформованості їх професійно значущих якостей за участі викладачів ВНЗ і керівників практик від різних організацій за допомогою розробленого *коефіцієнта інтегральної оцінки (ІП)*, що визначає рівень сформованості окремих її складових:

$$ІП = \sum_{i=1}^7 P_i O_i, \quad (1)$$

де P_i – рівень фахової підготовки за окремою групою професійно значущих якостей; O_i – рангова оцінка груп професійно значущих якостей.

Отримані результати показали *низький рівень* сформованості професійно значущих якостей студентів за *критеріями*: інформаційно-аналітична (0,527 – за оцінками викладачів ВНЗ і 0,5695 – керівників баз практики, сформована на 67% і 62%) при високому рівні значущості рангової оцінки (0,17) та психологічна – (3,8 – за оцінками викладачів ВНЗ і 3,69 – керівників баз практики, – 76% і 74%) при рівні значущості

рангової оцінки (0,1). Інтегральний показник рівня сформованості професійно значущих якостей студентів контрольної групи склав (3,976 і 3,9588 – 79,9% і 79,4%).

Оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам ринку праці відбувалось за професійними ролями. За розробленою *методикою кваліметричної оцінки* проведений аналіз рівня затребуваності окремих груп професійно значущих якостей фахівця досліджуваної спеціальності, що дало можливість виділити ті дисципліни освітньо-професійної програми, вивчення яких дозволяє підвищити рівень сформованості якостей випускників відповідно вимог ринку.

Результати дослідження показали, що навчально-програмове забезпечення підготовки студентів контрольної групи не повністю відтворює реальні професійні умови діяльності, зокрема за професійними ролями: менеджер, технолог, коуч.

У третьому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка педагогічних умов моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки»** розкриваються основні етапи експериментальної роботи, опрацьовано та здійснено аналіз результатів експериментальних даних, доведено ефективність педагогічних умов моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

Експериментально перевірено *педагогічні умови*, що реалізуються у впровадженій в освітній процес моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки (*перша* умова реалізується на всіх етапах формування, *друга* – на першому і третьому, *третья* – на другому, четвертому і п'ятому). Етапи формування професійно значущих якостей студентів з першого по четвертий курс їх підготовки розкриваються у п'яти *блоках моделі*, що взаємопов'язані у цілісній структурі професійної підготовки.

В організаційно-методичних підходах до формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців: запропоновано *зміст інноваційної освітньої програми* взаємодії освіти і ринку праці; удосконалено *освітньо-кваліфікаційну характеристику* у змісті типових завдань виробничих функцій, *навчальний план* бакалавра з врахуванням виявлених недоліків формування професійно значущих якостей студентів контрольної групи.

Експериментально перевірено доцільність застосування механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, що відбувся у два етапи: 1) *на початку навчання* (при вступі до ВНЗ, на першому курсі) – для визначення готовності до підготовки за обраним фахом, виявлення базових професійно значущих якостей особистості; 2) *на третьому курсі* (у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін) – для виявлення професійно значущих якостей у кожного студента відповідно до професійних ролей їх майбутньої професійної сфери, формування інтегральної готовності до проектування фахової діяльності. В результаті апробації авторської профорієнтаційної програми «Обери свій професійний шлях» (2012 р.) у студентів експериментальної групи виявлені якості, що характеризують їх професійну придатність до сфери управління персоналом та економіки праці. Проведена діагностика професійно значущих якостей студентів-першокурсників дозволила виявити базові якості у різних наборах, що характерні для фахівців досліджуваної спеціальності (психічні процеси, професійна спрямованість, психодинамічні якості, особливості спілкування), які було враховано у подальший

процес формування якостей. В результаті проведення діагностики професійно значущих якостей студентів на третьому курсі їх підготовки (2015 р.) виявлений: *достатній* рівень – 33% складу групи студентів, *середній* – 54%, *низький* – 13%, узагальнений показник якості – 87%. Виявлені у студентів професійно значущі якості, які відповідають професійним ролям: 49 осіб – «менеджер»; 25 – «економіст»; 29 – «технолог»; 21 – «коуч». Всього у 26% студентів (з невеликою різницею) виявилися набори якостей двох професійних ролей. Низького рівня мотивації до навчання не виявлено. Отримані результати дослідження враховано до змісту освіти на наступному етапі формування якостей відповідно виявленої у кожного з студентів професійної ролі.

У роботі запропоновано заходи полегшення професійної адаптації студентів з орієнтацією на ціннісне їх ставлення до майбутньої професії, підхід до організації наукових гуртків за професійними ролями (тематичні тренінги, ділові ігри, всі види практик, спецкурс). В результаті впровадження розробленого спецкурсу «Просемінар з економіки та управління персоналом» студенти: самостійно визначали, уточнювали цілі свого професійного майбутнього, можливості розвитку професійно значущих якостей.

Зіставлення результатів діагностики професійно значущих якостей студентів досліджуваних груп показало, що у студентів експериментальної групи на відміну від контрольної достатній рівень збільшився на 6%, середній рівень – на 8%, низький – зменшився на 14%. Проведений статистичний аналіз за допомогою критерію Колмагорова-Смірнова довів *відмінність* виявлених рівнів досліджуваних груп.

Порівняльний аналіз показників рівнів сформованості груп професійно значущих якостей студентів-випускників контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп наведені на рис. 2, де: P_i ВНЗ – показник рівня сформованості критерію за оцінками викладачів ВНЗ; P_i БП – показник рівня сформованості критерію за оцінками керівників практики від підприємств, організацій, установ.

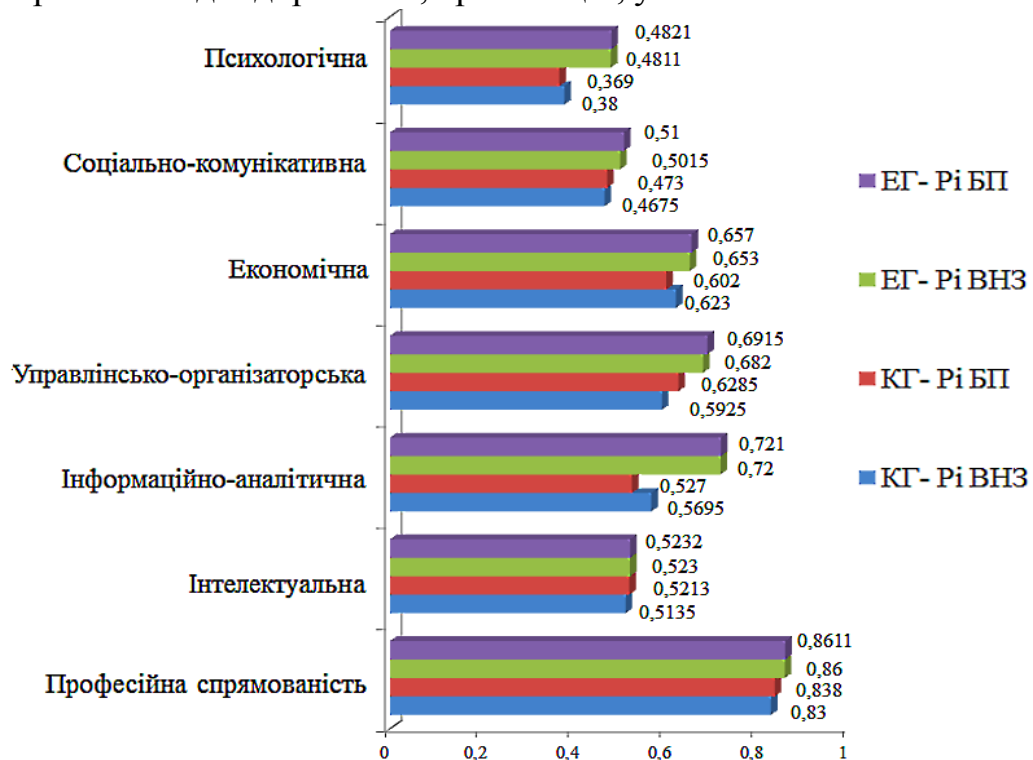

Рис. 2. Показники рівнів сформованості груп професійно значущих якостей студентів контрольної та експериментальної груп за оцінками викладачів ВНЗ та керівників баз практики

За всіма критеріями показники рівнів сформованості професійно значущих якостей студентів експериментальної групи вищі за показники контрольної. Найбільший розрив у студентів досліджуваних груп відбувся між показниками критеріїв: психологічна (0,1131 – за оцінками керівників баз практики і 0,1011 – викладачів ВНЗ); інформаційно-аналітична (0,194 – за оцінками керівників баз практики і 0,1505 – викладачів ВНЗ). Найбільший розрив у бік зростання показників рівнів сформованості професійно значущих якостей студентів експериментальної групи відбувся за критеріями професійно-ділового блоку, що підтверджує ефективність впроваджених педагогічних умов. Меншою виявилась різниця між показниками критеріїв: професійна спрямованість та інтелектуальна, що відносяться до блоку особистісних, сукупності тих якостей, які у більшості своїй є базовими для формування. Інтегральний показник рівня сформованості професійно значущих якостей студентів експериментальної групи близький до високого рівня (4,4206 і 4,4459 – 88,9% і 89,4%) та вищий на 9% і 10% за оцінками експертів від рівня сформованості професійно значущих якостей студентів контрольної групи.

Опрацьовані результати дослідження експериментально підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове рішення актуального наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов ефективного формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. Отримані результати підтвердили достовірність вихідних положень дослідження, покладених у його основу, а реалізація мети та завдань дослідження дали підстави зробити наступні загальні висновки:

1. Проведений аналіз стану розробленості теми дослідження формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки у науковій літературі дозволив уточнити сутність і зміст поняття «професійно значущі якості», що найчастіше визначається через терміни «якості», «здібності», «риси», «особливості», «властивості». *Професійно значущі якості* визначено як інтегративні характеристики, особливості та риси характеру, які формуються лише за наявності в особистості відповідних фізіологічних, психологічних властивостей, та в поєднанні інтелектуальних, сенсомоторних, емоційно-вольових компонентів вони в різних видах діяльності розвиваються нерівномірно. Порівняльний аналіз сутності, змісту понять «професійно значущі якості» і «професійна компетентність» дозволив виявити взаємозв'язок цих понять, їх відмінності та особливості формування: професійно значущі якості розглядаються як один із чинників формування професійної компетентності; на відміну від професійно значущих якостей професійна компетентність обов'язково є тільки результатом професійної підготовки, тоді коли професійно значущі якості є і природно обумовленими, і набутими; у залежності від педагогічних умов формуються як професійно значущі якості, так і професійна компетентність; професійно значущі якості є багатофункціональними як і професійна компетентність, і, разом з тим, кожна професія або посада має характерний набір якостей.

2. Проведений аналіз вітчизняної практики підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці дозволив розкрити сутність і зміст, визначити

критерії професійно значущих якостей фахівців досліджуваної спеціальності, виявити протиріччя між вимогами роботодавців і рівнем готовності до виконання професійних завдань випускниками вищих навчальних закладів та визначити педагогічні умови ефективного формування професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

3. Для обґрунтування *першої педагогічної умови* – запровадження в практику вищих навчальних закладів науково-обґрунтованого змісту освітнього процесу для вдосконалення формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у розрізі професійних ролей – у роботі: а) проведений аналіз освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра досліджуваної спеціальності, функціонально-посадових обов'язків різних типів посад фахівців з управління персоналом та економіки праці, що у методологічному плані показав особливості формування їх професійно значущих якостей у процесі фахової підготовки; б) розроблена система професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці, що складається з певної структурованої сукупності *критеріїв* – семи груп цих якостей (*професійна спрямованість, інтелектуальна, управлінсько-організаторська, економічна, соціально-комунікативна, психологічна, інформаційно-аналітична*), що забезпечують виконання виробничих функцій; в) на основі проведеного аналізу діяльнісно-рольових характеристик фахівців та різних наборів їх професійно значущих якостей, соціологічного опитування фахівців сфери управління персоналом та економіки праці, роботодавців України, виокремлені такі професійні ролі: *менеджер, економіст, технолог, коуч*.

Для обґрунтування *другої педагогічної умови* – застосування теоретично обґрунтованого та експериментально перевіреного механізму діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців: а) проведена діагностика за підібраними методиками; б) виявлено у кожного студента якості, які відповідають певній професійній ролі, визначено ступінь їх вираженості, що характеризує їх рівень; в) обґрунтована доцільність проведення діагностики у два етапи (на початку навчання, на третьому курсі) з метою контролю та оптимізації процесу формування якостей на всіх його етапах.

Для обґрунтування *третьої педагогічної умови* – використання педагогічного інструментарію, що ґрунтується на інтерактивній взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів, а також роботодавців запропоновано оцінювати рівень сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників досліджуваної спеціальності за допомогою коефіцієнта інтегральної оцінки, що визначає рівень сформованості окремих її складових. За участі студентів, викладачів ВНЗ і керівників практики від підприємств різних сфер діяльності за розробленою формулою проведені розрахунки, аналіз, узагальнення вимог до професійно значущих якостей сучасних випускників ВНЗ з урахуванням їх готовності до ефективної практичної діяльності. Результати проведених досліджень використання методики показали недостатній рівень сформованості професійно значущих якостей у студентів контрольної групи за критеріями – інформаційно-аналітичної і психологічної групи.

Оцінювання відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам роботодавців здійснено за допомогою розробленої методики кваліметричної оцінки, що дозволило чітко визначити дефіцит дисциплін навчального плану, що формують

певні групи професійно значущих якостей за професійними ролями. Результати дослідження показали, що для студентів контрольної групи професійної ролі «економіст» зміст їх освітньо-професійної програми в цілому забезпечений переліком навчальних дисциплін, водночас для студентів професійної ролі «менеджер», «технолог», «коуч» цей зміст виявився недостатнім.

4. Розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, яка має поетапну структуру і містить блоки: діагностико-консультативний, організаційний, діагностико-корекційний, змістовно-конструктивний, діагностико-результативний.

Педагогічні умови реалізуються у розробленій моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, в якій запроваджено: а) механізм діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців; б) розроблену методику оцінки рівня сформованості професійно значущих якостей (інтегральна оцінка); в) розроблену методику оцінки відповідності професійно значущих якостей вимогам ринку праці за професійними ролями (кваліметрична оцінка); г) механізм співпраці між вищими навчальними закладами та роботодавцями на засадах соціального партнерства, що дозволяє впорядкувати структуру та зміст освітньо-професійної програми, навчальні плани відповідно до виконуваних професійних ролей майбутніх фахівців; д) комплекс заходів полегшення професійної адаптації студентів у процесі фахової підготовки; е) педагогічний інструментарій взаємодії педагогічного колективу вищого навчального закладу і студентів щодо формування їх професійних цілей.

5. Експериментально перевірено педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки.

У процесі дослідження була впроваджена авторська комп'ютерна програма «Обери свій професійний шлях», що представляє собою спеціально підібраний комплекс тестів, за допомогою яких з'ясовується профорієнтація опитуваного. В результаті проведення первинної діагностики професійно значущих якостей майбутніх фахівців за підібраними методиками отримано характеристики базових професійно значущих якостей, які необхідні майбутнім фахівцям з управління персоналом та економіки праці.

Запропоновано зміст інноваційної освітньої програми на основі взаємодії освіти і ринку праці, що враховує механізм співпраці між вищими навчальними закладами та роботодавцями на засадах соціального партнерства.

Для оптимізації процесу формування психологічної та інформаційно-аналітичної груп професійно значущих якостей майбутніх фахівців досліджуваної спеціальності внесено зміни до змісту навчального плану, шляхом коригування структури дисциплін на користь тих, що мають більшу професійну значущість. До освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з управління персоналом та економіки праці внесені зміни у переліку завдань виробничих функцій.

Запропоновано заходи полегшення професійної адаптації, сучасні методи і форми формування професійно значущих якостей студентів у процесі фахової підготовки.

Розроблений спецкурс «Просемінар з економіки та управління персоналом» запропоновано для проектно-орієнтованого формування у студентів професійних знань

і вмінь відповідної функціональної приналежності у розрізі професійних ролей, а також формування готовності до: планування професійного життя; використання та розвитку професійно значущих якостей у визначених професійних ролях; професійного самовдосконалення. Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи представлено у вигляді чотирьох профілів професійно значущих якостей студентів експериментальної групи – «менеджер», «економіст», «технолог», «коуч».

Результати формувального експерименту підтвердили ефективність педагогічних умов, методів удосконалення програми, структури плану підготовки. Запропоновані способи аналізу даних дають змогу своєчасно фіксувати зміни рівня сформованості професійно значущих якостей майбутніх фахівців, в тому числі й інших спеціальностей у процесі їх фахової підготовки. Основні результати дослідно-експериментальної роботи показали, що у студентів експериментальної групи на відміну від контрольної *достатній* рівень збільшився на 6%, *середній* – на 8%, *низький* – зменшився на 14%. Порівняльний аналіз показників рівнів сформованості професійно значущих якостей студентів досліджуваних груп на завершальному етапі процесу формування показав, що за всіма критеріями показники студентів експериментальної групи вищі за показники контрольної (різниця між інтегральними показниками 9% і 10%), що доводить доцільність впровадження розробленої моделі, ефективність реалізованих в ній педагогічних умов.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання досліджуваної проблеми. Перспективи подальших наукових досліджень формування професійно значущих якостей особистості як важливої детермінанти якості підготовки сучасних фахівців в умовах вищої освіти полягають у ґрунтовному дослідженні чинників мотивації навчання студентів. Необхідно також продовжити роботу щодо забезпечення погодженості і наступності освітніх стандартів вищої і середньо-професійної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Головач Н. В. Розробка моделі професійної компетентності фахівця з управління персоналом та економіки праці в системі освіти України / Н. В. Головач // Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Серія : Педагогіка. – Одеса : Вид-во південний науковий Центр НАПН України, 2011. – Вип. 7. – С. 28 - 31.
2. Головач Н. В. Аналіз галузевого стандарту вищої освіти спеціальності «Управління персоналом та економіка праці» у контексті компетентнісного підходу / Н. В. Головач // Вища освіти України : тематичний та науково-методичний часопис. – 2011. – Дод. 2 до №3, том II (27). – С. 145 - 152.
3. Головач Н. В. Діагностика стану професійно значущих якостей у процесі підготовки фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Вісник Луганського Національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Ч.ІІ. Квітень. № 3 (300). – С. 165 - 172.
4. Головач Н. В. Методика оцінки відповідності професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці / Н. В. Головач // Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 1-2 (46-47). – С. 56 - 60.

5. Головач Н. В. Оцінка сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників спеціальності «Управління персоналом та економіка праці» / Н. В. Головач, Н. М. Чернуха // Освітологія. Польсько-Український журнал. – Варшава-Київ. – 2016. – Вип. 5. – С. 56 - 62.

6. Головач Н. В. Експериментальна перевірка ефективності формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки / Н. В. Головач // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 5 (136). – С. 179 - 183.

7. Головач Н. В. Управління професійною адаптацією студентів протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі / Н. В. Головач // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 8 (139). – С. 133 - 138.

8. Головач Н. В. Модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. (Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи). : зб. наук. праць / За ред. акад. В. І. Бондаря. МОН України. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 55. С. 69 - 75.

9. Головач Н. В. Порівняльний аналіз сутності та змісту понять «професійно значущі якості» і «професійна компетентність» / Н. В. Головач. // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016. – Вип. 9 (140). – С. 127 - 131.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

10. Golovach N. Formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in higher education of Ukraine / N. Golovach // Europäische Fachhochschule. European Applied Sciences. – 2016. – May-June, №5-6. – P. 33-35.

Свідectво про реєстрацію авторського права на твір

11. А. с. Комп'ютерна програма «Обери свій професійний шлях» / Н. В. Головач, К. Б. Измалкова, О. В. Степанов (МОН України, Державний департамент інтелектуальної власності). – №34932 від 13.09.2010 р. ; заява 13.07.2010, № 35118.

Статті у наукових виданнях

12. Головач Н. В. Сучасні аспекти визначення професійної спрямованості студентів напряму «Менеджмент» / Н. В. Головач // Наукові праці МАУП : зб. наук.пр. – К. : МАУП, 2010. – Вип. 2(25). – С. 57 - 61.

13. Головач Н. В. Профкомпетентність фахівців у сфері управління персоналом (вимоги сучасного ринку праці) / Н. В. Головач // Персонал : науково-популярний журнал. – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. – Вип. 2(150). – С. 30 - 33.

14. Golovach N. V. Pedagogical conditions of successful professional adaptation of students in the process of professional training / N. V. Golovach // Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко та ін. – К. : МАУП. – 2016. – Вип. 50 (3-2016). – С. 175 - 179.

Матеріали науково-практичних конференцій

15. Головач Н. В. Структурні компоненти профорієнтації в системі освіти : стан та перспективи розвитку / Н. В. Головач // Наукові праці МАУП : зб. матер. Третьої всеукр. наук.-практич. конф. [«Концептуальні засади формування менеджменту в Україні»], (Київ, МАУП, 17-22 травня 2010 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. – С. 230 - 235.

16. Головач Н. В. Аналіз сучасного стану професійного самовизначення студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Головач // Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку : зб. матер. наук.-практич. конф. магістрів та молодих вчених [«Менеджмент і адміністрування: тенденції розвитку»], (Київ, МАУП, 23-24 вересня 2010 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. – С. 35 - 38.

17. Головач Н. В. Заходи полегшення професійної адаптації студентів у вищому навчальному закладі / Н. В. Головач // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. [«Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів»], (Київ, МАУП, 10 жовтня 2012 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013. – Вип. 5. – С. 128 - 131.

18. Головач Н. В. Актуалізація професії сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Концептуальні засади формування менеджменту в Україні : зб. матер. V наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю МАУП [«Концептуальні засади формування менеджменту в Україні»], (Київ, МАУП, 17 грудня 2013 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014. – С. 99 - 106.

19. Головач Н. В. Стан та перспективи розвитку профвідбору абітурієнтів у вищих навчальних закладах / Н. В. Головач // Становлення і розвиток української державності : зб. матер. X Всеукр. наук.-практ. конф. [«Становлення і розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід»], (Київ, МАУП, 6 листопада 2014 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014. – Вип. 12. – С. 375 - 378.

20. Головач Н. В. Розвиток системи управління персоналом на підприємстві в умовах кризи / Н. В. Головач // Становлення і розвиток української державності : зб. матер. Міжнародної наук.-практич. конф. [«Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності»], (Київ, МАУП, 26 березня 2015 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2015. – Вип. 13. – С. 45 - 48.

21. Головач Н. В. Формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці / Н. В. Головач // Проблеми модернізації України : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. [«Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)»], (Київ, МАУП, 12 листопада 2015 року). – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2015. – Вип. 1. – С. 290 - 293.

22. Головач Н. В. Професійна діагностика у вищому навчальному закладі як передумова формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців / Н. В. Головач // МНІК «Питання сучасної науки і освіти» : зб. матер. XII Міжнародної наук. інтернет-конф. [«Питання сучасної науки і освіти»], (Київ, Центр Міжнародного наукового співтовариства «ТК Меганом», 15-17 червня 2016 року). – К. : ЦМНС видавництво «ТК Меганом», 2016. – С. 19 - 27.

АНОТАЦІЇ

Головач Н. В. Формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації проведено теоретичний аналіз формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, подано практичні рекомендації підвищення його ефективності. Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. Представлена система професійно значущих якостей фахівця з управління персоналом та економіки праці. Здійснено розподіл професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці за групами у розрізі професійних ролей. Розроблено модель формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки. Проведено діагностику професійно значущих якостей студентів контрольної та експериментальної груп. Розроблено методику інтегральної оцінки рівня сформованості професійно значущих якостей студентів-випускників спеціальності «Управління персоналом та економіка праці», методику кваліметричної оцінки відповідності професійно значущих якостей випускників вимогам роботодавців за професійними ролями. Запропоновано підхід до коригування професійної програми підготовки фахівців. Експериментально підтверджено ефективність розробленої моделі формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки, що забезпечує реалізацію висунутих у гіпотезі педагогічних умов.

Ключові слова: професійно значущі якості, формування професійно значущих якостей, майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці, педагогічні умови, процес фахової підготовки.

Головач Н. В. Формирование профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертации проведен теоретический анализ формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, представлены практические рекомендации по повышению его эффективности.

В соответствии с выдвинутой гипотезой и результатами проведенного анализа профессиональной подготовки будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда были обоснованы педагогические условия, внедрение которых способствовало эффективному формированию профессионально значимых качеств у будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки.

В исследовании проведен анализ содержания и структуры профессионально значимых качеств специалистов по управлению персоналом и экономике труда, образовательно-профессиональной программы подготовки и образовательно-квалификационной характеристики бакалавра данной специальности, функционально-должностных обязанностей и возможных должностей специалистов по управлению

персоналом и экономике труда. Представлена система профессионально значимых качеств специалиста по управлению персоналом и экономике труда. В системе указана связь между группами профессионально значимых качеств и трудовыми функциями специалиста по управлению персоналом и экономике труда с учетом мнения практикующих специалистов по кадрам, специалистов сферы управления персоналом и экономики труда, работодателей Украины. Проведено распределение профессионально значимых качеств специалистов по управлению персоналом и экономике труда по группам в разрезе профессиональных ролей. Разработана модель формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, которая имеет поэтапную структуру и содержит следующие блоки: диагностико-консультативный, организационный, диагностико-коррекционный, содержательно-конструктивный и диагностико-результативный. Реализация педагогических условий состоялась во внедренной в процесс подготовки модели формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда.

Проведена диагностика профессионально значимых качеств студентов контрольной и экспериментальной групп. Перечисляются методики исследования, которые используются для диагностики профессионально значимых качеств в процессе профессиональной подготовки. В результате проведенной диагностики профессионально значимых качеств студентов контрольной и экспериментальной групп было выявлено у каждого студента профессионально значимые качества, соответствующие определенной профессиональной роли.

Разработана методика интегральной оценки показателя уровня сформированности профессионально значимых качеств студентов-выпускников специальности «Управление персоналом и экономика труда». Установлены основные составляющие, определяющие уровень сформированности профессионально значимых качеств студентов-выпускников. Определен алгоритм проведения интегральной оценки уровня сформированности профессионально значимых качеств студентов-выпускников, учитывающий оценки преподавателей высших учебных заведений и работодателей.

Разработана методика квалитетической оценки соответствия профессионально значимых качеств выпускников требованиям работодателей по профессиональным ролям. Предложено использовать методику для контроля качества профессиональной подготовки студентов, мониторинга состояния системы образования.

В организационно-методических подходах к формированию профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки: предложено содержание инновационной образовательной программы обеспечения сотрудничества между высшими учебными заведениями и работодателями на основе социального партнерства, усовершенствована образовательно-квалификационная характеристика в содержании заданий трудовых функций бакалавра по управлению персоналом и экономике труда, учебный план бакалавра с учетом выявленных недостатков формирования профессионально значимых качеств студентов контрольной группы.

Внедрено в работу высшего учебного заведения авторскую компьютерную программу «Выбери свой профессиональный путь», которая представляет собой специально подобранный комплекс тестов, с помощью которых выясняется

профориентация опрашиваемого. Организовано проведения первичной диагностики базисных профессионально значимых качеств будущих специалистов.

Предложены меры облегчения профессиональной адаптации, современные методы и формы формирования профессионально значимых качеств студентов в процессе профессиональной подготовки. Разработан спецкурс «Просеминар по экономике и управлению персоналом» с целью проектно-ориентированного формирования у студентов профессиональных знаний и умений соответствующей функциональной принадлежности в разрезе профессиональных ролей.

Экспериментально подтверждена эффективность разработанной модели формирования профессионально значимых качеств будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда в процессе профессиональной подготовки, которая обеспечивает реализацию выдвинутых в гипотезе педагогических условий.

Ключевые слова: профессионально значимые качества, формирование профессионально значимых качеств, будущих специалистов по управлению персоналом и экономике труда, педагогические условия, процесс профессиональной подготовки.

Golovach N. V. Formation of professionally important qualities of future specialists in the field of personnel management and labour economics during the professional education process. – The manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of professional education. – National Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2017.

The dissertation presents a theoretical analysis of the formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the process of professional training, suggests practical recommendations for improving its efficiency. System of professionally important qualities of experts in personnel management and labour economics is offered. The division and distribution of professionally important qualities of specialists in personnel management and labour economics into groups according to their professional roles is carried out. The model of formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the process of training is developed. Diagnostics of professionally important qualities of students of the control and experimental groups was performed. The method of integral assessment of the degree index of the formed professionally important qualities of students-graduates of the specialty «Personnel Management and Labour Economics» was developed. The technique of qualimetric assessment of conformity of professionally important qualities of the graduates with the employers' requirements by professional roles has been worked out. The thesis offers an approach to correction of the specialists' training program. It is experimentally confirmed the effectiveness of the developed model of formation of professionally important qualities of future specialists in personnel management and labour economics in the professional training, which ensures the implementation of the educational environment put forward in the hypothesis.

Keywords: professionally important qualities, formation of professionally important qualities, future specialists in personnel management and labour economics, pedagogical conditions, the process of professional training.